

การผลิต การบริโภค และสต็อกข้าวของโลก

ข้อมูลการผลิต การบริโภคและสต็อกข้าวของโลก แม้จะมีการเผยแพร่โดยกระทรวงเกษตรของประเทศสหรัฐอเมริกา (USDA) แต่บ่อยครั้งมักพบว่าเป็นเรื่องยากที่เกษตรกรไทยและผู้สนใจจะได้เข้าถึงข้อมูลเหล่านั้น ในบทความนี้จึงนำข้อมูลเหล่านั้นมาเสนอและสะท้อนให้เห็นว่าข้อมูลเหล่านั้นมีความเชื่อมโยงไปสู่ระดับราคาข้าวในตลาดการค้าข้าวของโลกและราคาส่งออกของไทยอย่างไร

กระทรวง เกษตรของสหรัฐอเมริกา (USDA: United States Department of Agriculture)

¹นักวิชาการอาวุโส สถาบันคลังสมองของชาติ และรองศาสตราจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พื้นที่เก็บเกี่ยวและปริมาณการผลิตข้าวของโลก

ข้าวเป็นพืชอาหารที่สำคัญของคนไทยและคนในเอเชีย จากพื้นที่เก็บเกี่ยว 953.19 ล้านไร่ ในปี 2552 ประมาณเกือบร้อยละ 90 อยู่ในทวีปเอเชีย โดยมี อินเดีย เป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวอันดับหนึ่งของโลก (242.5 ล้านไร่ในปี 2552) รองลงมาได้แก่ จีน และอินโดนีเซียมีพื้นที่เก็บเกี่ยว 185.5 ล้านไร่และ 75 ล้านไร่ ตามลำดับ

พื้นที่เก็บเกี่ยวข้าวของโลกดังกล่าวมีปริมาณผลผลิตโดยรวม 447 ล้านตันข้าวสาร ในปี 2552 ซึ่งหากพิจารณาจากผลผลิต ประเทศจีนกลับเป็นผู้ผลิตข้าวรายใหญ่ของโลกโดยมีปริมาณผลผลิต 136 ล้านตันข้าวสาร รองลงมาได้แก่ อินเดียและอินโดนีเซีย มีปริมาณผลผลิต 99 และ 38 ล้านตันข้าวสาร สำหรับประเทศไทยเป็นผู้ผลิตข้าวลำดับ 6 ของโลกรองจากจีน อินเดีย อินโดนีเซีย บังกลาเทศ และเวียดนาม โดยมีผลผลิต 19 ล้านตันข้าวสาร

ปริมาณความต้องการการบริโภคข้าวของโลก

ด้านความต้องการบริโภคข้าว ส่วนใหญ่เป็นการบริโภคข้าวเป็นอาหารหลักของประชากรในทวีปเอเชีย ในช่วงกว่าสองทศวรรษที่ผ่านมาแม้ว่าการบริโภคข้าวต่อคนของประชากรในหลายประเทศของเอเชียจะมีแนวโน้มที่ลดลง แต่ทิศทางแนวโน้มความต้องการของประชากรโลกยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรโลกและอีกส่วนหนึ่งเป็นผลจากการที่ประชากรในทวีปแอฟริกาได้หันมานิยมในการบริโภคข้าวมากขึ้น

ข้าวที่ผลิตในประเทศไทย

ในปี 2552 ความต้องการบริโภคข้าวของโลกโดยรวมมีประมาณ 435.34 ล้านตันข้าวสาร ซึ่งเพิ่มขึ้นจากในปี 2551 ร้อยละ 2.36 ประเทศที่มีการบริโภคข้าวของประชากรโดยรวมสูงสุดได้แก่ประเทศจีน (129.30 ล้านตันข้าวสาร) รองลงมาคืออินเดีย (93.15 ล้านตันข้าวสาร) อินโดนีเซีย (37.09 ล้านตันข้าวสาร) บังกลาเทศ (31.0 ล้านตันข้าวสาร) เวียดนาม (19.15 ล้านตันข้าวสาร) และฟิลิปปินส์ (13.65 ล้านตันข้าวสาร) ตามลำดับ ทั้งนี้เฉพาะจีน อินเดีย และอินโดนีเซียเมื่อรวมปริมาณการบริโภคเข้าด้วยกันพบว่ามีส่วนสูงกว่าครึ่งของการบริโภคข้าวทั้งหมดของโลก

หากเทียบระหว่างปริมาณการผลิตและการบริโภคข้าวของโลกในปี 2552 พบว่ามีปริมาณการผลิตเกินกว่าปริมาณการบริโภค 11.66 ล้านตันข้าวสาร ซึ่งปริมาณส่วนเกินนี้หากมีแนวโน้มลดลงจะมีผลต่อปริมาณสต็อกข้าวของโลกเพิ่มขึ้นและกระทบต่อระดับราคาข้าวในตลาดโลกตามมา

ปริมาณสต็อกข้าวของโลก

สำหรับปริมาณสต็อกข้าวโลกเป็นตัวแปรที่สำคัญในการสร้างระดับเสถียรภาพของราคาข้าวในตลาดการค้าข้าวสารโลก ปริมาณสต็อกข้าวโลกที่มีมากและมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องไปจะมีผลกดดันต่อแนวโน้มการลดลงของราคาข้าวในตลาดการค้าข้าวของโลก ในทางตรงข้ามหากปริมาณสต็อกข้าวโลกมีทิศทางที่ลดลงย่อมจะมีผลต่อการปรับตัวของราคาข้าวในทิศทางที่สูงขึ้น

ในปี 2544 ปริมาณสต็อกข้าวของโลกมีถึง 147.35 ล้านตัน การระบายสต็อกข้าวของทั้งจีนและอินเดียในช่วงเวลาถัดมาได้ทำให้สต็อกข้าวของโลกมีแนวโน้มลดลงและได้ลดลงจนมีปริมาณต่ำสุด 74.73 ล้านตันข้าวสาร ในปี 2548 และคงอยู่ในระดับใกล้เคียงปริมาณต่ำสุดในปี 2549 และ ในปี 2550 ดังนั้น เมื่อเกิดภัยแล้งในการผลิตธัญพืชในออสเตรเลีย การใช้ธัญพืชเป็นวัตถุดิบในการผลิตพลังงานชีวภาพ เช่นข้าวโพดในอเมริกาทดแทนพลังงาน

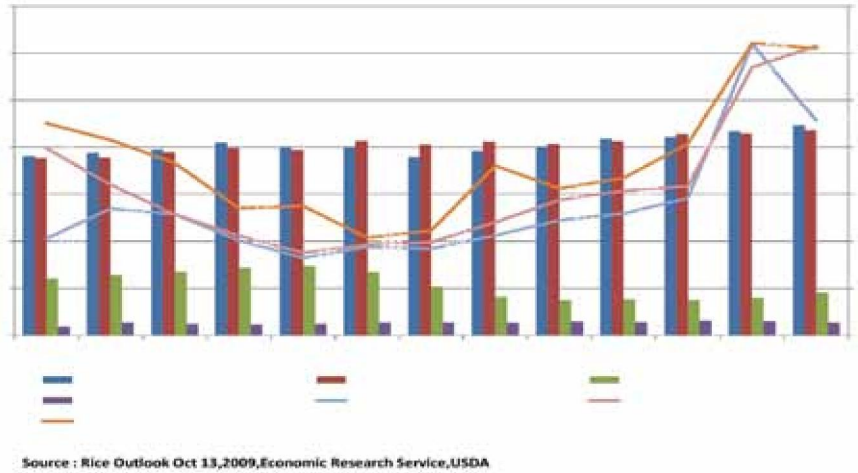

การสต็อกข้าว

ปีโตรเลียม ได้ส่งผลต่อความผันผวนของราคาธัญพืชและราคาข้าวในตลาด การค้าข้าวระหว่างประเทศตามมา ในปี 2549 ราคาข้าว 5 % เฉลี่ย ของไทยในตลาดการค้าระหว่างประเทศได้ปรับเพิ่มเฉลี่ยจากตันละ 307 US\$ เป็นต้นละ 973 US\$ ในเดือนพฤษภาคม 2551 และราคาเฉลี่ยทั้งปีอยู่ที่ 687 US\$ (ภาพที่ 1) ทั้งนี้เพราะตลาดการค้าข้าวของโลกเป็นตลาดที่เบาบาง มีการซื้อขายประมาณ 28-29 ล้านตันข้าวสาร ซึ่งเป็นจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับปริมาณการผลิตและการบริโภคข้าวของโลกที่มีอยู่จำนวนมาก จึงนำไปสู่ความผันผวนของราคาได้ง่าย

สำหรับในปีหลายปี 2551 และในปี 2552 ปริมาณสต็อกข้าวของโลกได้เพิ่มขึ้นเป็น 78.5 และ 90.72 ล้านตันข้าวสาร ปริมาณสต็อกที่มีเพิ่มขึ้นได้ส่งผลให้สถานการณ์วิกฤตราคาข้าวได้ผ่อนคลายลง เพราะมีการขยายการผลิตเพิ่มมากขึ้นในแหล่งผลิตข้าวต่างๆ ของโลกทำให้ระดับราคาได้ลดลงมา

สำหรับในปี 2553 พบว่านับตั้งแต่เดือนมกราคมเป็นต้นมา ราคาข้าวในตลาดการค้าข้าวระหว่างประเทศของไทยได้ลดลงมาอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากราคาส่งออกข้าวสาร 5% เฉลี่ยของไทยที่ 570 US\$ ในเดือนมกราคม ลดลงเป็น 542 และ 498 US\$ ใน

ภาพที่ 1 ปริมาณอุปทาน อุปสงค์ สต็อกข้าว และราคาข้าวในตลาดโลก 2540 - 52

เดือนกุมภาพันธ์และมีนาคม ส่วนในเดือนเมษายนที่ผ่านมาราคาส่งออกได้ต่ำลงกว่านี้อีก ซึ่งจะส่งผลต่อราคาข้าวเปลือกภายในประเทศที่เกษตรกรจะขายได้ตามมา

ปัญหาสำคัญของการที่ระดับราคาข้าวสารในตลาดส่งออกลดลงอย่างต่อเนื่อง หากพิจารณาจากปัจจัยภายนอกเป็นผลเนื่องจากอุปสงค์ในช่วงเวลาดังกล่าวอ่อนตัวลงพร้อมๆ กับการลดลงของราคาธัญพืชอื่นๆ โดยเฉพาะข้าวสาลี อีกทั้งปริมาณสต็อกข้าวของโลกก็มีอยู่ในระดับที่สูง ทำให้ผู้ซื้อไม่วิตกว่าข้าวจะขาดแคลนและชะลอการซื้อตามมา โดยคาดหวังว่าจะหาซื้อเมื่อไรก็ได้ตามเวลาที่ต้องการ

สำหรับปัจจัยภายในประเทศไทยนั้น น่าจะเป็นผลมาจากการเก็บปริมาณข้าวในสต็อกของรัฐบาลมีสูงถึง 6 ล้านตันข้าวเปลือก และเนื่องจากการคาดเดาที่ผิดพลาดของผู้ประกอบการโรงสีซึ่งเป็นผู้รับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาว่า สถานการณ์ฝนแล้งและการระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลในประเทศไทย จะทำให้เกิดความตกใจ

ในตลาดการค้าข้าวระหว่างประเทศและจะส่งผลต่อการปรับตัวของราคาข้าวตามมา การคาดเดาดังกล่าวได้ส่งผลให้โรงสีเข้าไปรับซื้อข้าวเก็บตุนไว้จำนวนมาก แต่สถานการณ์ด้านราคาไม่เป็นไปตามที่คาดการณ์ไว้ โรงสีจึงได้ชะลอการรับซื้อข้าวเปลือกตามมา เพราะไม่มีที่เก็บและเงินทุนที่จะซื้อเก็บไม่สามารถนำมาหมุนได้ตามที่ต้องการ ทำให้อุปสงค์ข้าวเปลือกในประเทศอ่อนตัว และส่งผลต่อความผันผวนของราคาข้าวเปลือกในประเทศ ดังที่เป็นอยู่ในขณะนี้

สถานการณ์การผลิต การบริโภค และสต็อกข้าวของโลก กับสถานการณ์การผลิตและการเก็บสต็อกข้าวในประเทศมีความสำคัญต่อราคาข้าวส่งออกของไทยและระดับราคาฟาร์มที่เกษตรกรจะได้รับเป็นอย่างมาก ปัจจัยดังกล่าวจะสร้างความผันผวนต่อราคาและส่งผลกระทบต่อนโยบายของรัฐตามมา จึงควรที่ผู้เกี่ยวข้องจะต้องให้ความสนใจ และเฝ้าติดตามเพื่อการป้องกันความเสี่ยงและลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากความผันผวนของราคาในวันข้างหน้าต่อไป